

## بیداری اسلامی و تحقق زمینه‌های وحدت اسلامی

بیداری اسلامی و تحقق زمینه‌های وحدت اسلامی

عبدالرحمن خدایی

الحمد لله الذي هدانا إلى الإسلام و الصلوة و السلام علي سيدنا محمد خير الأنام و آله و صحبه  
إلى يوم القيام و بعد:

وقتی تاریخ را ورق می‌زنیم، وحدت در پناه حق و عدالت همواره یکی از آرمان‌های دینی پیامبران  
توحیدی و مخصوصاً پیامبر اسلام (ص) بوده است و همواره پیامبران در تلاش بوده‌اند تا در پناه دعوت  
به یگانگی ذات احدیت خداوندی زمینه‌های گرایش جامعه‌ای انسانی را به سوی وحدت و یکپارچگی فراهم  
آورده و تفرقه‌ی نژادی، زبانی و ... را تحت الشّرع وحدت دینی قرار داده و انسانها را از تقابل  
به تفاهم سوق دهند و برادری و اخوت دینی را ایجاد نمایند. همانطوری که باری تعالی در قرآن می  
فرماید: «إِنَّما المؤمنونَ إِخوةٌ»<sup>1</sup>؛ مؤمنان برادر یکدیگرند. اگر به تاریخ صدر اسلام به صورت  
اختصاصی‌تر نگاه کنیم و عملکرد پیامبر عظیم الشان اسلام در تمام طول دعوتشان را بررسی نماییم،  
همواره مسیر هدایتشان حتی قبل از بعثت، ره به سوی اتحاد جامعه و راهنمایی به سوی وحدت داشته است.  
قبل از بعثت، آن حضرت در جمعیت‌های جوانان جوانمرد در جهت ایستادگی در مقابل زورگویان که همانا  
قدرت آنان ناشی از تفرقه جامعه و به قول معروف تفرقه بینداز و حکومت کن نهفته بوده شرکت می‌فرمود  
تا مردم را متوجه سازند که در مقابل ظالمان بایستند، حقوق انسانها مراعات گردد که در آن صورت  
جامعه به سوی وحدت و همزیستی مسالمت آمیز و احترام آمیز سوق خواهد یافت. آن حضرت پس از بعثت،  
تمام تلاش خود را صرف رساندن پیام وحدت بخش و انسان ساز خداوند نمود. می‌توان گفت کل پیام اسلام و

رسالت رسول ﷺ (ص) در يك كلام است که در قرآن مجید آمده است: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا...» 2: همگی به ريسمان خدا جنگ زنيد و پراکنده نشويد و نعمت خدا را بر خود ياد کنيد آنگاه که دشمنان يکديگر بوديد. پس ميان دلهاي شما الفت انداخت تا به لطف او برادران هم شديد و بر کنار پرتگاه آتش بوديد که شما را از آن رها نيد. اينگونه خداوند نشانه هاي خود را براي شما روشن مي کند. باشد که شما راه يابيد.

خداوند صراحتاً مي فرمايد که قبل از بعثت رسول ﷺ وضعيت جزيره العرب چگونه بوده است. وضعيتي که در آن همه با هم دشمن، و تفرقه و نفاق ميان آنان رايج بوده است. 3 حضرت محمد هنگامي که به مدينه مهاجرت فرمودند، با فراهم آوردن پيمان اخوت بين مسلمانان مهاجر و انصار زمينه ي ايجاد وحدتي را فراهم آوردند که ثمره ي آن پيشرفت هاي بعدي جهان اسلام بود. 4 به طوري که سپاهيان اسلام مرزهاي ايران و روم، دو ابرقدرت آن زمان را در هم پيچيده و صدای گوش نواز انسانيت، برادري و برابري انسان ها را فراتر از جزيره العرب از ميان مرزهاي قدرتمندان بزرگ نيز گذراندند و مردمان ستمديده نوای فرح بخش عدالت و مساوات اسلام را که شنيدند فوراً لبیک گفته، انسجام اسلامي که تا آن زمان نمونه نداشت و متأسفانه بعد از آن هم به واسطه ي غرور شيطاني 5 و دسيسه هاي تفرقه افکنان تکرار نشد، جامعه اي همدل و پر از الفت و احترام متقابل به هم ايجاد کردند.

حضرت علي در مورد جامعه ي زمان پيامبر مي فرمايد: «خداوند به دست او کينه ها را دفع، آتش را خاموش ساخت؛ بيگانگي را پيوند برادري داد و خويشاوندي را پراکند و با او عزت هاي ناروا را دلت و دلت هاي نا به جا را به عزت بدل کرد.» 6

پيامبر اسلام برده داري را کمرنگ نمود و خاطرنشان ساخت انسان ها فرقي با هم ندارند مگر در تقوي. و اين ايجاد يکدستي در جامعه موجب ايجاد وحدت مي شد.

اما جامعه ي امروز اسلامي که پر از شاکله هاي مختلف تفرقه افکنانه از دشمنان اسلام و خود جوامع اسلامي به نام هاي مختلف از جمله مذهب، افکار و اندیشه هاي گوناگون ناشي مي شود چگونه بايد بتواند ندای وحدت سر داد؟ چگونه مي توان دانه هاي اين تسبيح را به دور هم جمع کرد؟

در دنياي اسلام به واسطه ي تفرقه و جدائي مسلمانان، ما با چالش هاي بسيار عظيم من جمله مسأله ي فلسطين مواجهيم. عمده اين چالش ها را مي توان به راحتی با برداشتن قدم هاي استوار به سوي وحدت حل و فصل کرد. اما چگونه اين کار ميسر است؟ به قول بزرگي که فرمود وحدت به معني اينکه من شيعه سني بشوم و از عقايدم دست بردارم و يا سني شيعه بشود و از عقايدش دست بردارد، نيست. وحدت پذيرش اين واقعيت است که همه ما مادامي که به قرآن و سنت و قبله و وحدانيت خداوند و رسوليت رسول خدا ايمان داريم مسلمانيم؛ بنا بر اين بياييم عالمانه، نه تعصب مدارانه، به بحث در مورد موارد اختلافي پردازيم و از گسترش حساسيت برانگيز آن در جامعه بپرهيزيم، تلاش کنيم صادقانه رفتار نماييم و صداقت را در گفتار و رفتار خود اعمال نماييم.

(1) وحدت گرد آمدن و حرکت زیر یک عَلَم مشترک است، نه رها کردن پرچم ها. مقام معظم رهبری در این باره تأکید دارند بر اینکه اختلافات عقیدتی و مذهبی مربوط به مباحث علمی و فقهی است و نباید در واقعیات زندگی و سیاسی بین مسلمانان تأثیر بگذارد و می فرماید: «مذاهب اسلامی باید دست در دست هم برادروار در جهت اهداف و آرمان های بلند اسلامی به کمک هم حرکت کنند. خط قرمز از نظر اسلامی و از نظر ما عبارت است از اهانت به مقدسات یکدیگر.»

(2) راهکار بعدی، پیرایش خرافات و دلبستگی های بی پایه و اساس از ساحت مذهب است. خرافه زدایی نقش بسیار مهمی در سلامت مذهب و بالا بردن ظرفیت تعامل آن دارد. تعصب روی مظاهر غلط، که ذات دین و مذهب نیستند و از اوهام و خواب ها در رسوم محلی سرچشمه گرفته اند با جریحه دار کردن چهره دین و دینداران، راه را نیز بر هر گونه اتحاد و مسالمت می بندد. همچنین مرزبندی بین افکار و عقاید دانشمندان هر تیره با رفتار غیر مدبرانه تأثیر بسزایی در وحدت گرایی دارد. اندیشمندان نباید به بهانه ی رفتار نسنجیده ی عوام از کار هدایت مردم و نیز تفکر تقریبی و وحدت ساز غافل شوند. امام شافعی (رض) می فرماید: «شایسته نیست کسی را که اهل قبله است لعن و تکفیر کرد.»<sup>7</sup> این لعن های نابجا باعث شده است که بسیاری از به ظاهر عالمان مبادرت به صدور فتاوی غیرحکیمانه کنند که مسلمانان را به جان هم می اندازند و فاصله و اختلافات را بیشتر می کنند. جوامع مسلمانان، مخصوصاً علمای متعهد تلاش کنند دست افراد را از صدور فتاوای شخصی کوتاه کنند تا فتاوا، مدبرانه و بر اساس منافع جامعه اسلامی و از روی حقیقت صادر شود.

خوشبختانه حرکت هایی که امروزه با نام بهار عربی آغاز گردیده، نویدبخش بازگشت تعریف جدیدی در عرصه ی سیاسی کشورهای اسلامی است. یعنی بیداری اسلامی و آوردن رأی اسلامگرایان در انتخاباتی آزاد، که نشان از گرویدن دوباره ی جوامع اسلامی به سوی حبل ا[ ] دارد.

لازم است آنچه را در اسلام بدان تأکید شده است و پیامبر عظیم الشان اسلام (ص) بر پایه ی آن سنگ بنای جامعه ی اسلامی را بنا نهاد رفتار گردد. یعنی:

1- باید حقوق اقلیت ها چه مسلمان چه غیر مسلمان رعایت گردد. چرا که پیامبر فرمود: «جامعه بدون دین دوام خواهد یافت ولی بدون عدالت ولو جامعه اسلامی هم که باشد دوام نخواهد داشت.»<sup>7</sup>

2- بیداری اسلامی فرجه ای است تا چهره تعامل پذیری اسلام و پذیرش واقعیات سیاسی، فرهنگی موجود از سوی اسلام را با رویکردی عقلایی به دنیا نشان بدهیم و چهره ی زشت افراط گری و تفریط گری را که هر دو متأسفانه چهره دین را آن طور که واقعیت آن است نمایان نمی کند پالایش نموده و نشان بدهیم که دین اصلاح گر است و اصلاح گر بوده قبل از آنکه دیگران مدعی باشند.

تحلیل رویدادهای تاریخ اسلام گویای آن است که تلاشهای وسیع و راهبردهای ارزشی رسول خدا برای تحقق وحدت، کارایی خاصی داشته است. طرح پیمان نامه عمومی مدینه بهترین راه برای ایجاد یک وحدت و القای روحیه همبستگی دینی بود و در همین راستا پیمان ویژه مسلمین از راهکارهای مذهبی برای روح برادری بحساب می آید. استفاده از این راهبردها در نمایان ساختن پایه های استوار جامعه اسلامی و دست یابی به وحدت، تنها زمانی می توانست موثر باشد که همگام با آن مبارزه با نژاد پرستی و قوم گرایی، فعالانه پی گیری شود و پیامبر اسلام (ص) با همتی بلند و در عین بهره گیری از ظرفیت های اخلاق فردی در این راه قدم گذاشت. بدین ترتیب یکی از ضروری ترین راههای پی ریزی وحدت دینی در امت اسلامی هماهنگی اراده ها و تمایلات ارزشی در جهت همانند سازی و اصلاح ابزارهای ملی و قومی و فردی است که در نهایت به صبری استوار و روحی امیدوار نیاز است.<sup>8</sup>

«وَصَلَّى إِلَى الْوَسَلَاءِ عَلَي النَّبِيِّ الْمُخْتَارِ وَآلِهِ الْأَطْهَارِ وَصَحْبِهِ الْأَخْيَارِ. إِلَى دَارِ الْقَرَارِ.

آمین وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.»

منابع:

1. قرآن مجید، سوره ی حجرات (شماره سوره: 49)، آیه 9

2. «وَاَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِرَحْمَتِهِ إِخْوَانًا» وَ كُنْتُمْ عَلَي شَفَا حُفْرَةِ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ»

قرآن مجید، سوره آل عمران (شماره سوره: 3)، آیه 103

3. همان آیه

4. قرآن مجید، سوره ی حجرات (شماره سوره: 49)، آیه 9

5. با اقتباس از: سید جمال الدین اسد آبادی، مجموعه رسائل و مقالات، به کوشش سید هادی خسرو شاهی، انتشارات کلبه شروق، 1381، ص 121

6. نهج البلاغه

7. «نَحْنُ لَا نُكَفِّرُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ الْقَبْلَةِ» از کتاب شرح عقاید عمر نَسَفی

8. «أَلَمْ لِكُ يَبْقَى مَعَ الْكُفْرِ وَلَا يَبْقَى مَعَ الطُّلَم» حدیث نبوی

برگرفته از مقاله ی زمینه های ایجاد وحدت اسلامی در جامعه با نگرش به سیره پیامبر (ص) در مدینه النبی به قلم حسن صادق زاده ، کارشناس پژوهش و آموزش اداره کل تبلیغات اسلامی گلستان